

אלכסנדר שפיגלבלאָט: גרינער אומעט, לידער,

ה. לייוויק פֿאַרלאַג, 45 עמ', תל-אביב 2007

ספר קטן, כולו ירוק, על כל שיריו. מלא וגדוש שורות שונות ומשונות. ללא הלל, ללא קינה, ללא סוף פסוק. מכל עמוד חצוי מחלחל שלל של ציורים או מעין סמלים. הקורא חש באחדותו של העולם המפוצל המשתרע בשירים. נציץ בשיר הראשון, מקור ותרגום:

מיין אָפטימיזם מיאָקעט ווי אַ מאַרצאָווער קאָטער
אויף אַ פֿליענדיקן דאָך,
אַן אָפגעריסענעם פֿון ווענט,
אַ דאָך ווי אַ היטל פֿון אַ לץ
וואָס האָט אָנגעוויירן זיין געלעכטער.

ער האָט געשפילט, מיין אָפטימיזם, אויף אַ שטריק,
און האָט געטענהט: ס'איז אַ סטרונע פֿון אַ פֿידל.
איצט מיאָקעט ער אויפֿן דאָך ווי אַ קאָטער
פֿליענדיק אַרויף צו אַ טערקישער לבנה.
אוי, וווּ דער אומעט פֿאַרפֿירט מיך!

ובתרגום כמעט מילולי:

האָפטימיזם שלי מילל פֿחתול בֿפֿרוס האָביב,
הרובץ על גג מעופף,
שנתלש מכתליו;
גג הדומה למצנפת של לץ,
שצחוקו התגדף ואבד.

נגן לו האָפטימיזם שלי על חוט-חבל
וטען שָׁזָה מיתר של כנור.
עבשיו הוא מילל מן הגג פֿחתול
תוף מעוף אַל-על, אַל ירח טורקי.
אבוי, לאַן התוגה הוליכתני שולל!

האירוניה המתחכמת של הדובר (ה'אני') טובעת ביללות החתול המיוחס. זעקת האופטימיזם של הדובר יוצאת אל קולות צורמים. האומנם קולות? המילים מעצבות התרחשות עלילתית: גג מעופף אל-על לאחר שנתלש מכתליו. קוראי השיר לוגמים מן הדמיון, המפרנס ומפריח את האופטימיזם, ומעלה דמויות שונות ברוח הגרוטסקה: חתול על גג מעופף, הגג נתלש מכתליו ונראה כמצנפת של לץ, הלץ פגום כי צחוקו אבד. וכל זה מתרחש בכוח התוגה... המפעילה את החתול הממריא עם הגג אל יַרְחַ טורקי.

האופטימיזם אינו ניזון רק מקולות צורמים, הצורבים את החיוב־שבו, ומדמויות פגומות. הוא צומח מתוך הפתיחות של כל הצירופים הגרוטסקיים ומן האפשרות לפרש כל פרט באורח שונה.

למשל: כותרת השיר אופטימיזמוס אינה חופפת את האופטימיזם שלי. העימות ביניהם מעוצב כאירוניה, המתחייבת ממאמץ־הנסיקה אל חצי־הירח הטורקי. אך התהליך חריף יותר מנגינתו המזיפת של היצור המבקש להתייחס על גג כמצנפת לצים, התלוש מכתליו ומעופף...

ה'אופטימיזמוס' הוא מושג כללי, ואילו ה'אופטימיזם שלי' הוא תכונה אישית, שבאה לידי ביטוי בהפעלת הנגינה על־מיתר־אחד של כינור, והוא אולי רק חוט־חבל דק... איזה עולם!

ספר השירים הקטן גדוש רזים ופלאים, אוצרות לשון ודמיון. אף דמות החתול, למשל, בשיר הנקרא 'תוגה ירוקה', עוברת גלגול, לאמור:

א גאַסנקאַץ,
א געלע,
מיט אַ ריס אין אויער,
טוליעט זיך
אונטער אַ סטריכע
צו אַ פֿאַרמאַכטער טיר.

א גרינער אומעט
שלאַגט אַרויס
פֿון אירע אויגן
און טריפֿט אַרײַן
מיט יעדן טראָפֿן רעגן
דורך די לעבער
פֿון זיכרון. (עמ' 22)

חַתּוּל חוּצוֹת
צָהוּב
עם קָרע בְּאָזְנוֹ,
מִתְרַפֵּק

מתחת לגגון
על דלת נעולה.

תוגה ירקה
פורצת
מעיניה
ונגרת
עם כל טפת גשם
מבעד לחורי קלוח
של הזכרון.

אין החתולים, חתולי החוצות והאשפתות, דומים זה לזה. אפשר ש'בהק הספין'
אורב מעיניהם, כדברי נתן אלתרמן בשירו 'ליל קיץ'. אפשר להעלות על הדעת
הקשרים אחרים.
מכל מקום מדובר בספר־שירים נפלא, שאף המשורר אברהם סוצקבר ביקש
לברך עליו פעמיים ("בענטשן, בענטשן", בעמ' 31).

★ ★ ★

באָריס קאַרלאָוו: קאַטאַוועס אָן אַ זייט

נעכטיקע לידער / שירים משכבר

פֿאַרלאַג 'אייגנס', ירושלים 2007, 62 עמ'

ספרו של משורר, שכונס ונערך במו ידיו – לפי טעמו – יוצר קונטקסט. אפשר
אפילו – יותר מאחד. צרור שירים המתחבר ומשתזר בידי משורר בן משורר מעורר
תשומת־לב אל אורח יצירתו. שירי הקובץ 'קאַטאַוועס אָן אַ זייט' מבקש לעמוד על
טיבו של המבחר בשנים 1993–2001 ולהצביע על מלוא רצינותו.

מאי משמע 'צחוק בצד'? (קאַטאַוועס אָן אַ זייט)? כלום מורגשת כוונה לוותר על
כל אספקט הומוריסטי, שבידוע אינו נשלל מכול וכול גם כאשר נמנעים ממהתלות
וליצנות לסוגיהן?

כותרת ספר השירים מציגה לנו ספר רציני הנוגע קלות בנושאים שונים ומציגם
בפרקים מסומנים בשמות, דהיינו: ערטער (מקומות), ווערטער (מילים, ביטויים), ניט
סתם אַזוי (לא אמירות גרידא, לא פראזות בעלמא), אָן קאַטאַוועסן! (ללא
מהתלות).

סימן שאלה קלוע בסימן קריאה רומז, כנראה, לכוונה לבחון אחדותם־של־
ניגודים, תוך הדגשה של ירידה רצינית לעומק ההוויה. צילומי המוקיון בפרקים
האחרונים מעמיקים את היסוד הדראמטי בחלקו האחרון של הספר.

וכך נאמר בשיר 'פֿאַרפֿרי' (עמ' 45):

קום שפעט ביינאכט פֿון שטוב אַרויס
ווען קיינער קערט ניט הערן
און קוק זיך צו ווי אַיזן און אויס
עס זשומען קלאָר די שטערן.

און ווען דערזען דו וועסט דעם זשום,
וועסטו פֿאַר זיך געפֿינען
דעם שאַ-און-שטיל פֿון שטערן-שפּיל,
פֿון אייביקער נגינה.

און ווען דער קלאָרער שטערן-טרעל
וועט טרייסטן דיך ביז טרערן,
וועסט דאָן דיין האַרץ
ווי ס'האַרץ פֿון וועלט
דערשפּירן און דערהערן.

קום שפעט ביי נאָכט פֿון זיך אַרויס
ווען קיינער קערט ניט שטערן
און האַרץ זיך איין -
וועלט איין, וועלט אויס -
אין זשום פֿון זיין און ווערן.

השיר הבהיר-הלילי משתדל בין שתי קריאות לצאת: 'קום פֿון שטוב אַרויס' (מן הבית החוצה) - לעומת 'קום פֿון זיך אַרויס' (מעצמך, ממעמקיך). שיר הפותח בזימזום (זשומען) של כוכבי היקום הנקלט בראייה ומגיע אל הנעימה הנצחית הנשמעת מתוך ציל-ציל הכוכבים. הנה כך בפשטות נפרשת ההוויה של היש המתהווה (אין זשום פֿון זיין און ווערן).

הקריאה בשיריו של בוריס קאַרלאָוו מזרימה ללב גלים ואדוות של יידיש על כל יופיה ועשירות גינוניה. גם קורא מעמיק כבנימין הרשב העיר בדברי המבוא "שבוריס קאַרלאָוו העמיק במקדח רגיש אל שיריו הראשונים, ושירו העמיק והתעשר" - ממנו ובו. וכאשר נתקלים בביטוי "פֿאַרזאַם ניט די צייט קלייבן שטיינימער"; אפשר ששומעים משהו מן היידיש של הבית, או כפי שהרשב מציין: "די שטיינימער זינען די הרודעס פֿון דער יידישער שפּראַך" (הרודעס - הכוונה לסלעי-השתייה...).

אפשר לומר, שהלשון, פרטי המקומות, הדמויות ורצינות המוקיונים חוגגים בספר הקטן בכל גומות החן שלהם.